

DRAMA VE DRAMANIN ÖNEMİ

Aysel KÖKSAL AKYOL*

Özet

Drama, lider ve katılımcıların atölye ortamında rol oynama, doğaçlama gibi tiyatro tekniklerini kullanarak bir olayı, anıyı, kavramı, konuyu, düşünceyi canlandırması olarak ifade edilebilir. Drama çalışmalarına katılan bireylerin, çalışmalar sırasında kendilerini ve diğer katılımcıları tanıma, iletişim becerilerini geliştirme, kendini anlama ve ifade etme becerisini geliştirme gibi bazı olumlu kazanımları olmaktadır. Bu çalışmada, dramanın önemi, uygulama basamakları, drama sürecindeki öğeler üzerinde durulmuştur.

Anahtar sözcükler: Drama, dramanın önemi, uygulama basamakları

Abstract

Drama can be defined as the animation of an event, a memory, a concept, a topic, or an idea by means of role playing, and improvisation. Individuals participating in drama acquire something positive such as knowing himself and other participants, developing communication skills, understanding himself and expressing himself. This study focuses on the importance of drama and the steps and elements involved.

Key words: Drama, importance of it, application steps

Günümüzde okul öncesi eğitimden başlayarak üniversite ve lisans üstü eğitime kadar bütün eğitim kademelerinde drama çalışmaları yapılmaktadır. Yalnızca eğitimde değil başka birçok alanda da drama önem kazanmıştır. Öğretmen, öğrenci, öğretim elemanları kurslara katılarak kendilerini geliştirip alanlarında dramayı kullanırken, eğitim ile ilgili olmayan alanlardan bireyler de drama çalışmalarına katılmaktadırlar.

Drama birçok alanda kullanılabilen bir yöntemdir. Türkçe, tarih, coğrafya, matematik, psikoloji gibi temel derslerden ekonomi, politika, endüstri, insan ilişkileri gibi alanlara kadar çok geniş bir yelpazede drama çalışmalarına yer verilmektedir. Drama sanat eğitimi, öğretmen eğitimi, drama öğretmenin eğitimi, polis eğitimi, asker eğitimi, aşçı eğitimi gibi alanlarda ve ayrıca problem çözme yöntemlerinin eğitiminde de kullanılmaktadır (Fulford ve ark., 2001; Levent, 1999).

Drama çalışmaları, katılımcılara çeşitli sosyal rolleri ve sosyal problemleri inceleme fırsatı vermektedir. Farklı sosyal problemlerin canlandırılması bireylerin, toplumu ve toplumdaki ilişkileri daha iyi anlamalarını sağlamaktadır. Bu etkileşimler sırasında problemlerin çözüm yolları da irdelenmekte, böylece katılımcılar problem çözmeye yönelik çalışmalardan deneyim kazanmış olmaktadır (Önder, 1999).

Sihirli bir yöntem olarak nitelendirilen drama ile insanlar kendilerini daha iyi tanıyabilmekte, yeteneklerini ortaya çıkarabilmektedirler. Dramada temel amaçlar arasında katılımcının kendini diğer bireylerin yerine koyması, böylece de kendisini ve çevresini daha iyi bir şekilde tanıyabilmesi, anlayabilmesi yer almaktadır. Drama çalışmaları ile demokratik davranışlarda bulunan, konular arasında bağlantı kurabilen, bağımsız düşünebilen, hoşgörülü, yaratıcı bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır (Güneysu, 1999; Öztürk, 1999; Sağlam, 1997).

Bu çalışmada, günümüzde önemi giderek artan dramanın anlamı, önemi, drama sürecinde yer alan ısınma, oyun, değerlendirme aşamaları, ayrıca dramada lider, katılımcılar, mekân, malzeme ile ilgili özellikler üzerinde durulmuştur.

Dramanın Tanımı

Eğitimde drama, yaratıcı drama gibi drama anlamına gelen farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra drama yerine rol oynama, doğaçlama gibi kavramların da kullanıldığı dikkati çekmektedir. Oysa rol oynama, doğaçlama drama sürecinde yer alan tekniklerdir. Burada, drama kavramının ne anlama geldiği üzerinde durulacaktır.

Drama, kuramsal boyutun oluşturulması gerekmele birlikte oyunlaştırma, canlandırma ve doğaçlama temelde olmak üzere atölye çalışmaları çerçevesinde yürütülen bir etkinliktir. Atölye çalışmaları bir liderin rehberliğinde ve bir grupla sürdürülmektedir. Drama, liderin yönlendirmesi ile birlikte grup etkileşimi yoluyla yaşanan bir süreçtir (Morgül, 1995; Üstündağ, 1998). Bu alanda eğitim almış bir lider tarafından yapılan atölye çalışmalarına katılmak dramayı ve dramanın önemini anlamayı kolaylaştırmaktadır. Drama çalışmalarına katılmadan drama uygulamaları yapmak da mümkün değildir.

Drama çalışmalarında bir başlangıç ve son bölümleri olmayabilir. Ancak belli kuralların ve bu kurallar içinde sonsuz özgürlüklerin olduğu bir etkinliktir. Dramada ortaya çıkanlar o anda yaratılır, ilk kez vardır. Ortaya çıkanların yanlış ya da doğru olması gibi bir şey söz konusu değildir (Ömeroğlu Turan ve Can Yaşar, 1999; San, 1996). Bu nedenle de drama çalışmalarını yürüten liderin yapılanları yanlış ya da doğru olarak yorumlaması doğru olmaz. Eğer lider yapılan çalışmaları yargırsa katılımcıların drama sürecinden zevk almaları engellenmiş olur.

Drama, önceden yazılı bir metin olmadan, katılımcıların kendi yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri, anıları ve bilgilerine dayalı olarak oluşturdukları eylem durumları ve doğaçlamalardır (San, 1999). Çocuk oyunlarından ve benzer etkinliklerden yola çıkarak, değişik yaşam durumlarını canlandırma, olayları yeniden yaratıp irdeleme, bu yaşam durumlarından bilgilenme ve öğrenmeye geçme çalışmaları drama olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle de, drama, katılımcıların uyarıcı bir materyale vücutlarını ya da seslerini kullanarak cevap vermeleridir (Ömeroğlu Turan ve Can Yaşar, 1999).

Dramanın Türkiye’de yaygınlaştırılmasında büyük bir çaba ve emek harcayan San dramayı, “doğaçlama ve rol oynama gibi tiyatro ve drama tekniklerinden yararlanılarak, bir grup çalışması içinde katılımcıların bir yaşantıyı, olayı, fikri, eğitim ünitesini, soyut bir kavramı, davranışı eski bilişsel örüntülerinin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların gözden geçirildiği oyunsu süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılması” olarak tanımlamaktadır (San, 1996).

Amerika Birleşik Devletleri’nde “yaratıcı drama”, Almanya’da “okul oyunu” ya da “oyun ve etkileşim”, dramayı eğitim süreçlerinde kullanmada en deneyimli ülke olan İngiltere’de “eğitimde drama”, Türkiye’de ise “yaratıcı drama” kavramları kullanılmaktadır (San, 1996). Görüldüğü gibi drama farklı şekillerde tanımlandığı gibi farklı kavramlar ile de ifade edilmektedir. Yaratıcı drama, eğitimde drama gibi kavramlar kullanılmaktadır. Bu makalede ise “drama” kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

Drama kavramı bazen bir yöntem, bazen bir alan, bazen de bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda eğitim programlarında bir yöntem olarak kullanılmasının arttığı dikkati çekmektedir (Üstündağ, 1996:20; Üstündağ, 1998). Drama, aynı zamanda bir sanat eğitim alanı ve bir disiplin olarak görülmektedir. Sanat eğitimi duyuların eğitimi olduğundan dolayı drama da bir sanat eğitimi alanı olarak düşünülür. Dramada da, sanat eğitiminde olduğu gibi görme, işitme, dokunma, tatma ve koklama eğitimi söz konusudur. Resim, heykel, dans gibi sanat formlarında var olan, sanatı gerçekleştiren bireyin bir uyarıcıya tepkisini göstermesi özelliği dramada da bulunmaktadır. Aktif katılımı gerektirmesi nedeniyle, drama çocuğun duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimine katkıda bulunan bir sanat alanı olarak kabul edilmektedir (McCaslin, 1990; Stewing ve Buege, 1994; Üstündağ, 1998; Üstündağ, 2000). Drama bir sanat eğitimi alanı olduğu gibi aynı zamanda edebiyat, plâstik sanatlar gibi alanlardan da yararlanmaktadır. Öykü, şiir, fotoğraf, resim, heykel ve benzeri birçok eser dramada kullanılmaktadır.

Dramanın Önemi

Dramada gerçek dünya ile kurgusal dünya arasında bir etkileşim vardır. Katılımcı tarafından drama, gerçekmiş gibi duyumsanmakta ve gerçek duygular yaşanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, dramada gerçekle kurgu iç içedir. Katılımcılar gerçeğin içinden kurgusal durumların içine girip çıkmaktadırlar (Okvuran, 2001; Öztürk, 1999). Drama çalışmalarına katılan bireyler, drama sürecinde durumları, olayları, ilişkileri keşfederek öğrenmektedirler. Katılımcılar gerçek dünyadaki bilgi ve deneyimlerini dramada hayalî bir dünya yaratmak için kullanmakta ve dramada tasarladıkları durumları ve rolleri tanımlarken olayları ve ilişkileri incelemeyi öğrenmektedirler (O’Neil ve Lambert, 1991).

Drama, çocukların spontan oyunlarında ortaya çıkan, katılımcıların sanatsal duyarlılığını, kendisi, başka insanlar ve dünya hakkındaki bilincini artıran ve hayal gücünü geliştiren bir öğrenme aracıdır (Pinciotti, 1993). Drama oyunun gücünü eğitimde kullanan bir alandır. Dramanın oyunsu özelliği, yaratıcı edimlere ve yaratıcılık süreçlerine uygunluğu dikkati çekmektedir. Bu özelliklerinden dolayı da dramanın eğitimde kullanımı söz konusudur (Fleming, 1994; San, 1995).

Gönen ve Uyar Dalkılıç (1997) yaptıkları bir araştırmada, altmış-yetmiş iki aylık çocuklar ile yapılan drama çalışması sonucunda çocukların dil gelişimlerinde önemli bir ilerlemenin olduğu, Aral ve arkadaşları (1997) tarafından yapılan başka bir araştırma sonucunda da on üç-yirmi dört aydır drama çalışmasına katılan çocukların alıcı dil gelişimlerinin ilerlediği bulunmuştur. Bu çalışma sonuçlarında görüldüğü gibi drama çalışmaları, çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir.

Drama ortamında katılımcılar yaratarak, geliştirerek ve yansıtarak kendilerini, arkadaşlarını, ailelerini ve içinde yaşadıkları gerçek dünyaya ait birçok şeyi anlamaktadırlar. Çeşitli sosyal olayları inceleyerek insanların farklı koşullarda yaşadıkları, bu farklı koşullarda ne şekilde davrandıkları ile ilgili düşünmeye başlamaktadırlar. Farklı görüşler ortaya koyabilmekte, diğerlerine karşı kişisel görüşlerini tahlil edebilmektedirler. Bu da katılımcıları düşünce ayrılığı, tartışma ve çözüme götürmektedir (Fulford ve ark., 2001).

Drama, bireylerin kendilerinde varolan yaratıcılıklarının gelişimini desteklemekte, hayal güçlerini geliştirmekte, gelişimsel özelliklerine ilişkin beceriler kazandırarak çok yönlü gelişim göstermelerine olanak vermektedir. Bireysel gelişim için yararlı olan bir yöntemdir. Drama yardımıyla insanların kendilerini ve çevrelerini yüzeysel değil derinlemesine ve evrensel boyutlarda görmesi sağlanmaktadır (Aral ve ark., 2000; Başkaya, 2000; Gönen ve Uyar Dalkılıç, 1998). Ayrıca drama çalışmalarında anne-baba-çocuk ilişkileri, okul-aile ilişkileri, kent yaşamı ve sorunları, çevre sorunları gibi konular ele alınarak katılımcılar bu konularda bilgilendirilmekte, çözüm yolları bulma gibi amaçlara yönlendirilmektedirler (San, 1996). Drama çalışmalarında genellikle yazılı bir metin yoktur, sahnelenmesi gerekmez. Liderin rehberliğinde katılımcılar yaşadıkları ve hayal ettikleri durumları yansıtırlar. Böylece katılımcıların kendilerinde varolan yaratıcılık ve estetik duyarlılıkları gelişmektedir.

Farklı yaşantıları tanıma, farklı rollere girerek farklı olay ve durumlarla ilgili deneyim kazanma, yaşamın çok yönlü algılanmasını ve araştırma isteğinin gelişimini sağlama, yaparak, yaşayarak öğrenme, öğrenilenlerin kalıcı olması drama çalışmaları sonucunda bireylerde olması beklenen kazanımlar arasında sayılabilir. Bu kazanımlar dikkate alındığında dramanın bireylerin gelişiminde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Dramanın Uygulama Basamakları

Grup yapısına göre değişmekle birlikte drama çalışmalarında belli bir sıralama vardır. Klâsik bir drama çalışmasında olması gereken aşamalar şunlardır: ısınma, oynama (pantomim ve rol yapma), doğaçlama, oluşum ve değerlendirmedir.

1. Isınma ve Rahatlama Çalışmaları

Çeşitli yöntemlerle duyuları kullanma, gözlem yetisini geliştirme, bedensel ve dokunsal çalışmaların yapılması, tanışma, etkileşim kurma, güven kazanma ve uyum sağlama gibi özellikleri katılımcı bireylere

kazandıran, bedenini ve beynini duyumsama ile ilgili çalışmaların yapıldığı aşamadır. Bu aşamada belirlenmiş kurallar vardır ve liderin yönlendirmesi söz konusudur (San, 1996; San, 2001; Üstündağ, 2000).

Bedenin ve duyguların harekete geçirilmesi ile ilgili etkinliklere yer verilmektedir. Katılımcılar kendileriyle iletişim kurmakta, bedenlerini tanımakta, bedenlerini ritmik olarak hareket ettirebilmekte, işitme, görme, dokunma, koklama duyularını kullanmaktadırlar (Morgül, 1999:21). Tanışma etkinlikleri ile birey hem kendisi ile ilgili birtakım ipuçları yakalamakta hem de diğer katılımcıları tanımaktadır (Üstündağ, 1998).

Isınma çalışmaları kendini tanıma, gruptaki diğer bireyleri tanıma, iletişim kurma, ikili iletişimden daha çok kişili iletişim ve etkileşime geçme, grup dinamiğinin doğması, anıların anlatılması, öykü anlatma gibi sözellendirme ve etkileşim çalışmaları, oyun aşamasına geçme biçiminde ilerlemektedir (San, 1996).

Isınma çalışmaları oyuna katılma isteğini artırmakta, grubun birbirine, oyunlara, dramaya ısınmasını ve rahatlamasını sağlamaktadır. Bedensel ve düşünsel hazırlanmaya yönelik etkinliklerden oluşan ısınma çalışmaları katılımcıları doğaçlama yapmaya hazırlamaktadır (Okvuran, 2001; Ömeroğlu Turan ve Can Yaşar, 1999; Öztürk, 1999).

Isınma çalışmaları sırasında lider, asıl hedefini unutmadan bu hedef doğrultusunda grubu motive etmelidir. Bu çalışmalar aracılığıyla, katılımcılar duyu organlarını harekete geçirmektedirler. Uyum ve güven çalışmalarının yapıldığı ısınma aşamasında liderin yönlendirmesi vardır (Bayram ve ark., 1999; Gönen, 1999; Morgül, 1999).

Rahatlama çalışmaları bedeninin gevşetilmesi, ruhsal ve bedensel rahatlamayı içermektedir (Morgül, 1999). Rahatlama çalışmaları bazen ısınma çalışmalarından sonra bazen de değerlendirmeye geçmeden önce yapılmakta ve bu çalışmalarda müzik kullanma, bedensel ve düşünsel rahatlamayı sağlamaktadır. Isınma ve rahatlama çalışmalarında kullanılan müzikten doğaçlama ve oluşum süreçlerinde de yararlanılabilir (Öztürk, 1999).

2. Oynama (Pantomim ve Rol Oynama)

Belirlenmiş kurallar çerçevesinde özgür bir şekilde oyun kurma, bu oyunları geliştirme çalışmalarının yapıldığı aşamadır. Yaratıcılık ve imgelem boyutları için içine girmektedir (San, 1996; San, 2001). Bu aşama, grubun iletişim ve etkileşimini sağlama, imgelem geliştirme, duyguları geliştirme ve pantomim yoluyla ifade etme becerisini geliştirme, beş duyuyu geliştirmeye yönelik çalışmaları içermektedir (Okvuran, 2001).

Lider, grubun özelliklerine uygun olan oyunları seçmelidir. Sözcük dağarcığını, duyuları ya da dikkati geliştirici, öykünmeye dayalı ya da yarışmaları içeren oyunlara bu aşamada yer verebilir. Bu oyunlar sırasında nesnelere de kullanılabilir (Üstündağ, 1998).

3. Doğaçlama

Daha az kesin olarak belirlenmiş bir süreç olup saptanan bir konu ya da temadan yola çıkılmakta ya da belirlenen bir amaca doğru belli aşamalarla yol alınmaktadır. Bireysel ve grup yaratıcılığının ön plâna çıktığı bir aşamadır (San, 1996; San, 2001). Doğaçlama, herhangi bir metne bağlı olmadan, içten geldiği gibi ve aniden gelişen durum olarak ifade edilmektedir. Daha az kesin olan bir süreçtir. Bireylerin kendilerini rahatça ortaya koyması, bireysel olarak keyif alması söz konusudur. Doğaçlamalar drama çalışmalarının bel kemiğini oluşturmaktadır (Üstündağ, 1998). Masal, öykü, şiir, tablo, fotoğraf, gazete haberi, bir hayal durumundan yola çıkılarak canlandırma yapılabilir (Okvuran, 2001).

Drama çalışmalarında doğaçlama, çalışmanın bel kemiği gibidir. Bir metne bağlı olmaksızın aniden gelişen doğaçlama çalışmalarında lider tarafından hedef belirlenmiş, belli hazırlıkları yapılmış olan oyun ve canlandırmalar yer alır. Doğaçlamalarda, ayrıntılar önceden belirlenmediği için katılımcıların kendi birikimleri ve özgünlük vardır (Bayram ve ark., 1999).

4. Oluşum

Isınma ve rahatlama çalışmaları ile başlayan drama çalışmaları oyunlarla devam etmekte, doğaçlamalarla gelişmekte ve sonuçta oluşum aşamasına ulaşılmaktadır (Üstündağ, 1998). Daha önce belirlenmemiş olan bir çıkış noktasından başlamaktadır. Sürecin nasıl ilerleyeceği ya da nereye gidileceği önceden bilinmemektedir (San, 1996; San, 2001). Gerektiğinde araç, gereç ve malzemeler kullanılabilir. Drama sürecinde malzeme kullanma gereksinimi katılımcılardan da gelir. Bazen bunun için bir hazırlık yapılmasa dahi katılımcılar o anda ortamda olan eşyaları, nesnelere malzeme olarak kullanırlar. Oluşum aşamasına önceden belirlenmemiş bir noktadan ya da bir nesne, resim, fotoğraf gibi malzemeleri kullanarak ve bunlarla iletişime geçerek başlanabilir (Üstündağ, 1998; Üstündağ, 2000).

5. Değerlendirme

Dramada değerlendirme aşaması da oldukça önemlidir. Lider uygun bulduğu ya da katılımcılardan istek geldiği takdirde değerlendirme yapılmalıdır (Üstündağ, 1998). Aşamalardan bir ya da birkaçından sonra değerlendirmeye yer verilmelidir. Lider “Neler yaşadınız?”, “Neler hissettiniz?”, “Nerede haz aldınız?”, “Nerede zorluk çektiniz?”, “Daha başka neler yapılabilir?” gibi sorunlarla tartışmayı başlatabilir (Aral ve ark., 2000; San, 1996).

Değerlendirme yetisini geliştirme, etkileşimi sağlama, paylaşımında bulunma, yapıcı eleştiri yapabilme, drama çalışmasından olumlu duygularla ayrılma, yaşantıların ifade edilmesini sağlamaktadır. Katılımcıların drama ortamından neşeli yaşantılarla ayrılmasını sağlayan bir aşamadır. Drama grubundaki diğer katılımcıların duygularının farkında olunmasına fırsat vermektedir (Okvuran, 2000; Üstündağ, 2000).

Dramada uygulama basamakları genel olarak ısınma çalışmaları, oyun ve değerlendirme olarak düşünülebilir.

Drama Sürecindeki Önemli Öğeler

Lider, katılımcılar, ortam ve malzeme dramada yer alan önemli öğeler arasında yer alır.

Lider: Drama çalışmalarında belirlenen amaçlara ulaşılması için drama lideri büyük bir öneme sahiptir.

Dramada güven ortamının oluşturulması zorunludur. Liderin bu güven ortamını yaratması gerekmektedir. Drama lideri tutum ve davranışları ile katılımcıların güvenini kazanmalıdır. Lider, grubun keşfetmesi, gelişmesi, dramatik oyunlar yoluyla duygu ve düşüncelerini ifade etmesi için rehber olarak bir rol üstlenmektedir. Drama lideri, diğer alanlardaki öğretmenler gibi ders (çalışma) boyunca yer alacak bütün sorumlulukları kabul etmelidir (Aral ve ark., 2000a; Morgül, 1995; O'Neil ve Lambert, 1991; Ömeroğlu Turan ve Can Yaşar, 1999).

Liderin kendi değerlerinin olması gerekmektedir. İnsana saygı duyan, değer veren, drama ile ilgili bilgileri araştırmaya istekli olan, iyi bir gözlemci, yaratıcı, kendini yetiştirmede sorumluluk duyan bir birey olmalıdır. Gözlemlerinin sonuçlarını tutarlı bir şekilde yorumlamalı, değerlendirme sonuçlarını dikkate almalıdır (Aral ve ark., 2000; Okvuran, 1999; Ömeroğlu ve Dere, 2002).

Drama çalışmaları sırasında daha yararlı bir durum ortaya çıktığında hazırlanan plânı bırakma yeteneğine ve isteğine sahip olma lider için istenen bir özelliktir. Liderin esneklik, nitelikli sorular sorabilme, dinleme gibi özelliklerinin olması da gerekmektedir (Stewing ve Buege, 1994)

Oyunculuk ve tiyatro konusunda bir eğitim almış olması gereken liderin istekli olması önemlidir. Tiyatro bilimiyle ilgilenmiş olması, tiyatro terminolojisini bilmesi, oyun biçimlerini tanınması, oyun pedagojisi bilgilerine sahip olması gerekmektedir. Katılımcı, oyuncu ve oyunun kuralları arasında sürekli etkileşimi yönlendirebilmelidir. Lider; oyuncu, pedagoğ ve biraz da psikolog olmalıdır. Liderler, eğitim ve tiyatro eğitimi almanın yanı sıra sanatsal duyarlılığı olan, tartışmaya hazır, kompleksleri ile başa çıkmış, ilkel, ilişkilerde başarılı, empatik becerisi yüksek bireyler olmalıdırlar. İyi bir drama lideri değişik düşüncelerden korkmamalıdır. Sürekli kendini yenilemeli, uygulamadan önce hedeflerini, tekniklerini, araç-gereçlerini hazırlamalıdır (Başkaya, 2000; Öztürk, 2000; San, 1996; San, 1995).

Lider; eğitim, drama ve oyun ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Esneklik yeteneği, dinleme yeteneği, uyarıcı soru sorma yeteneği, dramanın gücüne inanmak gibi temel özellikleri taşımalıdır. Drama grubunun ilgilerini, gereksinimlerini, gelişim dönemi özelliklerini bilmelidir. Grubun ilgisine yönelik materyal, konu ve tema geliştirebilmelidir. Etkinlikleri katılımcıların yetenekleri doğrultusunda ve gelişen kapasitelerini artıracak şekilde hazırlamalıdır. Grup üyelerinin kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamalıdır. Grubun güvenini kazanmalı, gereken durumlarda sorunlara anında çözüm getirebilmelidir. Drama etkinlikleri ve

oturumları arasında bir geçiş ve devamlılık olmasına dikkat etmelidir. Güven, saygı ve desteğe dayalı bir ortam oluşturmalıdır (Ömeroğlu Turan ve Can Yaşar, 1999).

Gerektiğinde lider ilgili alanlarda uzman olan kişilerle birlikte çalışmaya, onlarla iş birliği içinde olmaya istekli olmalıdır. Örneğin, sanat galerilerinde, müzelerde yapılan drama çalışmalarında bu alanın uzmanları ile de iş birliği içinde olunması gerekmektedir.

Lider, uygulamaya geçmeden önce drama programının hedeflerini, yöntemlerini belirlemeli, gerekli olan araç-gereçleri ve drama çalışmasının yapılacağı mekânı hazırlamalıdır. Her aşamadan ya da birkaç aşamadan sonra yapacağı değerlendirmeyi de önceden plânlamalıdır. Dramayı ancak bu alanda eğitim almış, bu alanı bilen birisinin yapabileceği unutulmamalıdır.

Bu bölümde belirtilen drama liderinin taşıması gereken özellikleri, Eğitmen (1999) üç alanda toplamıştır. Bunlardan birincisi, eğitim sürecidir. Lider, eğitbilim, tiyatro, drama ve genel kültür alanlarında bilgi sahibi olmalıdır. İkincisi, uygulama sürecidir. Drama lideri yeterli ve iyi bir program hazırlayabilme, uygulayabilme, böylece de hedeflere büyük ölçüde ulaşabilme becerilerine sahip olmalıdır. Üçüncüsü ise kişilik yapısıdır. Drama lideri her şeyden önce kendini tanımlamalı, gelişime açık olmalı, güvenli, rahat, dinamik, dikkatli olmalı, işini sevmeli ve ciddiye almalı, demokratik tutuma sahip olmalı, mizah yönü güçlü olmalı, estetik beğeniye sahip olmalı, yaşamında sanatın anlamı ve yeri olmalıdır.

Katılımcılar: Drama çalışmalarında liderin büyük bir önemi vardır, ancak katılımcılar da önemli bir öneme sahiptir. Çünkü drama bireylerin katkıda bulunmasıyla inşa olmaktadır. Drama çalışmalarında lider de aynı zamanda grup üyelerinden birisidir (O'Neil ve Lambert, 1991). Drama alışmaları sırasında katılımcıların yaşları, gelişim dönemi özellikleri, cinsiyetleri, ilgileri, gereksinimleri dikkate alınmalıdır. Çünkü bunlar dramanın nasıl yönlendirileceğini ve dramanın süresini etkilemektedir.

Drama etkinliğine katılan bireylerin her şeyden önce grup içinde çalışmaya hazır olmaları, kendilerini rahat ve güvenli hissetmeleri, yeni ve değişik şeyler keşfetmeye istekli olmaları gerekmektedir (San, 1996).

Drama çalışmalarına katılmak için tiyatro yeteneğinin olması gerekmemekle birlikte drama çalışmaları bu yeteneği geliştirmektedir. Drama ve tiyatro yetenekleri drama çalışmaları süresince artmaktadır (O'Neil ve Lambert, 1991).

Ortam (Mekan): alışmalar sırasında oturma, uzanma gibi etkinliklerin rahat yapılabilmesi için çalışmaların yapıldığı mekânda zeminin, parke ya da halı ile kaplı olması gerekmektedir. Ayakkabısız çalışmaların yapılabilmeği, gürültüsüz, güvenilir, sıcaklık ve aydınlanma koşulları uygun bir ortam yaratıcı çalışmalarının amacına ulaşmasında etkili olmaktadır (Aral ve ark., 2000; Aral ve ark. 2000).

Dramanın yapıldığı mekân her şeyden önce katılımcılara güven veren, fiziksel olarak sınırlı ancak hayalî olarak sınırsız olan bir yer olmalıdır. Rahatlama ve konsantrasyon çalışmaları sırasında katılımcıların

birbirlerine dokunamayacakları kadar geniş bir mekâna gereksinim vardır. Spor salonu gibi büyük alanlar da uygun değildir. Grubun geniş bir mekâna dağılması liderin yönergelerinin duyulmasını engeller (Önder, 1999). Küçük mekânlar ise yapılan etkinliklere ve hareketlere kısıtlamalar getirmektedir. Bu nedenle drama çalışmalarının yapılacağı mekânın uygun büyüklükte olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Drama çalışmalarının yürütüleceği mekân katılımcıların ve liderin kendilerini rahat hissetmelerini sağlayacak bir yer olmalıdır.

Malzeme: Herhangi bir malzeme kullanılmadan da drama çalışmaları yürütülebilir. Ancak kullanılan her malzeme yeni çağrışım kapıları açmaktadır. Araç, gereçler role girmeyi kolaylaştırmaktadır (Morgül, 1999).

Drama çalışmalarında canlandırmayı kolaylaştırmak için bazı araç-gereçler ve aksesuarlara yer verilebilir (Önder, 1999). Araç-gereç ve materyaller kendi amaçlarının dışında farklı amaçlar için de kullanılabilir. Birkaç nesnenin bir araya getirilerek farklı bir işlevle kullanılması da söz konusu olabilir. Araç-gereçler dramada güdülenmeyi önemli ölçüde etkiler (Aral ve ark., 2000). Lider, çalışma sırasında gerekli olacak araç, gereç ve materyalleri hazırlamalıdır. Drama etkinliklerinde akla gelebilecek hemen hemen bütün malzemeler kullanılabilir. Önemli olan kullanılacak malzemenin drama etkinliğinin hedeflerine uymasındır (Üstündağ, 1998). Aynı zamanda kullanılan araç-gereçlerin eğitsel amaçlı olması ve güvenlik ilkelerine dikkat edilerek seçilmesi de gerekmektedir.

Drama çalışmaları için araç, gereç ve materyaller oldukça önemlidir. Araç gereçler drama süreçlerinde yerinde kullanıldığında etkili bir işlev görmektedir (Bayram ve ark., 1999).

Kâğıt, boya kalemleri, kaset çalar, kaset gibi gerekli materyaller drama ortamında hazır bulundurulabilir (Aral ve ark., 2000). Dramanın yapılacağı mekânda çantalar, eski süs eşyaları, farklı yörelere ait giysiler, takılar, mesleklere ait giysiler, şapkalar, bastonlar, maskeler, ayakkabılar, makyaj malzemeleri, toplar gibi birçok malzeme bulunabilir. Her drama çalışmasına göre yeni araç, gereçler de hazırlanabilir. Bütün bu malzemeler drama odasında bir dolap, kutu ya da sepet içinde toplanabilir (Bayram ve ark., 1999).

Unutulmamalıdır ki hiçbir araç, gereç olmadan da drama çalışmaları yapılabilir. Dramanın en temel aracı kişinin kendisidir. Katılımcıların kendi kıyafetleri, saçları, elleri, ayakları çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılabilir (Bayram ve ark., 1999; Pinciotti, 1993).

Sonuç

Yaratıcı drama kurslarına, atölyelerine katılan bireylerde bazı olumlu kazanımların olması beklenmektedir. Bu kazanımlardan bazıları şunlardır: Grupla birlikte çalışabilme, yaratıcı düşünme, kendini anlama, sözel ve sözel olmayan iletişim, dili kullanma, iş birliği içinde çalışma, problem çözme ve kendini ifade etme becerilerinin gelişimi, insanlara karşı daha duyarlı olma, kendine güven duyma, sorumluluk duygusu kazanma, iç disiplin kazanma, hayal gücünün gelişimi, dayanışma ve paylaşma duygusunun gelişimi, hoşgörülü olma, demokratikleşme, sosyalleşme. Bu kadar çok olumlu kazanımların olduğu düşünüldüğünde drama

çalışmalarına katılmanın ya da bir konuyu anlatırken dramanın bir yöntem olarak kullanılmasının ne kadar önemli olduğu dikkati çekmektedir. Bütün bunların gerçekleşebilmesi için de drama çalışmalarını yapacak olan liderin dramanın önemine inanması, drama, gelişim, eğitim ve tiyatro bilgisine sahip olması, dramanın hangi aşamalardan oluştuğunu, drama uygulamaları sırasında nelere dikkat etmesi gerektiğini bilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, ülkemizde drama çalışmalarının ya da dramanın eğitimde kullanımının öneminin gittikçe arttığı, dramaya daha da büyük bir önem verildiği söylenebilir. Okul öncesi dönem çocuklarından üniversitelerde okuyan gençlere kadar eğitimin değişik kademelerinde yer alan bireyler artık drama eğitimi almakta ya da drama yöntemi ile onlara bazı konular anlatılabilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, drama eğitimini ancak bu alanda eğitim almış bireyler uygulayabilirler. Dramanın ne olduğunu bilmeyen, herhangi bir drama yaşantısı olmayan, gelişim, eğitim, drama, tiyatro hakkında bilgisi olmayan birisinin drama yöntemini kullanması, drama çalışmaları yapması mümkün değildir.

Örnek Drama Çalışması

1. Isınma:

- Grupta birbirlerini hiç tanımayan ya da çok az tanıyan kişilerle eş olunur. Eşler birbirlerine kendilerini anlatırlar. Dinleyenler geri bildirim verirler. Eksik ya da hata varsa anlatanlar düzeltirler. Herkes gruba eşini anlatır. Yine eksik ya da hata varsa düzeltilir. Eşler birbirlerinin simgeleyen resimler yaparlar ve bir resim sergisi açılır (tanışma, empatik iletişimi geliştirme)

- Katılımcılar karşılıklı iki sıra oluştururlar ve konuşma olmadan sadece gözlerle herkes kendisine bir eş bulur. Komut gelince herkes eşinin yanına gider. Herkes eş buluncaya kadar devam edilir.

- Eşlerden biri gözünü kapatır, diğeri onu ormanda bir gezintiye çıkarır, gördüklerini anlatır. Eşler yer değiştirerek aynı işlem tekrarlanır.

2. Oyun / Doğaçlama / vb.

- Grup üçe ayrılır. Lider her gruba kâğıt ve boya kalemleri verir. Grubun birine “Burası bin yıllık bir çınar ağacının olduğu bir orman, bu ormanda neler olabilir, bunların resmini yapıp uygun yerlere koyun.”, diğere “Burası şu anda yanmakta olan bin yıllık bir çınar ağacının da olduğu bir orman, bu ormanda neler olabilir, bunların resmini yapıp uygun yerlere koyun.”, son gruba ise “Burası henüz büyük bir yangın geçirmiş bin yıllık bir çınar ağacının da olduğu bir orman, bu ormanda neler olabilir, bunların resmini yapıp uygun yerlere koyun.” yönergeleri verilir).

- Gruplar işlerini bitirdikten sonra buldukları ormanla ilgili önemli bir anın donuk imgesini oluşturmaları istenir. Sırasıyla donuk imgeler incelenir ve üzerinde konuşulur (Grup hazırsa doğaçlamalara da yer verilebilir).

3. Değerlendirme

Süreç içerisinde neler hissedildiği grupla paylaşılır. “Neler hissettiniz, neler yaşadınız?” gibi sorunlarla katılımcıların drama sürecinde yaşadıklarını paylaşmaları sağlanır.

Kaynaklar

- Aral, N., Baran, G., Alisinanoğlu, F., Aktaş, Y., Başar, F. ve Köksal, A. (1997). Beş-Altı Yaş Grubu ocuklarda Yaratıcı Drama Eğitiminin Alıcı Dil Gelişimine Etkisi. Okulöncesi Eğitim Sempozyumu, Okulöncesi Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. Yayına Hazırlayan: G. Haktanır. Ankara. s. 140-152
- Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2000). Okulöncesi Eğitim 2. İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. ve Tic. A.ř.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, ř. ve imen, S. (2000). Drama. İstanbul:Ya-Pa Yayın Pazarlama San. ve Tic. A.ř.
- Başkaya, . (2000). Dört Drama Liderinin Yaklaşımlarına Genel Bir Bakış ve Yaratıcı Dramada Temel İlkeler. Türkiye 2. Drama Liderler Buluşması. Yayına Hazırlayan: Naci Aslan. Ankara: Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi. s. 83-88.
- Bayram, E., zgl, E., Kaplan, G., nal, H.A., Yapağlı, H., Demir, K., Morgül, M., Uğurlu, N., Tanoğlu, S., znel, ř. ve ömür, . (1999). İlköğretim Drama 1 (ğretmen İçin). Ankara: Mill Eğitim Bakanlığı. Devlet Kitapları.
- Eğitmen, A. (1999). Yaratıcı Drama Lideri. Eğitimde Tiyatroda Yaratıcı Drama, ağdaş Drama Derneği Bülteni, 2: 14-15.
- Fleming, M. (1994). Starting Drama Teaching. London: David Furton Publishers.
- Fulford, J., Hutchings, M., Ross, A. & Schmitz, H. (2001). İlköğretimde Drama. (ev. Leyla Kkhmet, Hande Borçbakan, S. Sadi Karamaoglu). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gönen, M. ve Dalıkılı Uyar, N. . (1997). Anaokuluna Devam Eden 60-72 Aylık ocuklara Destekleyici Olarak Uygulanan Eğitimde Drama Programının ocukların Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi. Okulöncesi Eğitim Sempozyumu, Okulöncesi Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. Yayına Hazırlayan: G. Haktanır. Ankara. s. 125-135.
- Gönen, M. (1999). ocuk Eğitiminde Drama Yönteminin Kullanılması. Türkiye 1. Drama Liderler Buluşması. Ankara: Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi. s. 34-40.
- Gönen, M. ve Uyar Dalkılıç, M. (1998). ocuk Eğitiminde Drama, Yöntem ve Uygulamalar. İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. şti.
- Güneysu, G. (1999). Çok Yönlü (MI) Zeka ve Eğitimde Drama. Türkiye 1. Drama Liderler Buluşması. Ankara: Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi. s. 45-52.
- Levent, T. (1999). Drama Kültürü Oluşturmak. Eğitimde Tiyatroda Yaratıcı Drama, ağdaş Drama Derneği Bülteni, 2: 7-9.
- McCaslin, N. (1990). New Direction in Creative Drama. National Forum, vol. 70, issue:3, p34, 3p. ISSN: 10162-1831.
- Morgül, M. (1995). Yaratıcı Drama ile Oynayarak Yaşayarak ğren. İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. ve Tic. A.ř.
- Morgül, M. (1999). Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba. Ankara: Kök Yayıncılık.
- O'Neil, C. ve Lambert, A. (1991). Drama Structures A Pratical Handbook for Teachers. Chelpenman, Ingland: Heinemann Educational Books, Inc.

- Okvuran, A. (1999). Drama Etiği. Türkiye 1. Drama Liderler Buluşması. Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi. s. 86-88. Ankara.
- Okvuran, A. (2001a). Okulöncesi Dönemde Yaratıcı Drama. Çoluk Çocuk Dergisi, 3:22-25.
- Okvuran, A. (2001b). Drama Öğretmenini Yetiştirme Sorunsalı. Öğretmen Dünyası, 257:19-20.
- Ömeroğlu Turan, E. ve Can Yaşar, M. (1999a). 5 Yaşına Kadar Çocukta Dramanın Başlangıcı. İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi. s. 259-271.
- Ömeroğlu Turan, E. ve Can Yaşar, M. (1999b). Okulöncesi Eğitimde Drama Etkinlikleri. Gazi Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. Rehber Kitaplar Dizisi. İstanbul. Ya-Pa Yayın Pazarlama San. ve Tic. A.Ş. s. 91-110.
- Ömeroğlu, E. ve Dere, H. (2002). İnceleme Gezilerinde Dramanın Kullanımı. Türkiye 3. Drama Liderler Buluşması Ve Ulusal Drama Semineri, Drama ve Müze Pedagojisi. Yayına Hazırlayan: Naci Aslan. Ankara: Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi Yayınları No: 5. s.33-38.
- Önder, A. (1999). Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama, Kuramsal Temellerle Uygulama Teknikleri ve Örnekleri. İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.
- Öztürk, A. (1999a). Öğretmen Yetiştirmede Yaratıcı Drama Yöntemiyle İşlenecek Tiyatro Dersinin Öğretmen Adaylarındaki Sözel İletişim Becerilerine Etkileri. Eğitimde Tiyatroda Yaratıcı Drama, Çağdaş Drama Derneği Bülteni, 3,4: 33-35.
- Öztürk, A. (1999b). Yaratıcı Drama ve Müzik. Türkiye 1. Drama Liderler Buluşması. Ankara: Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi. s. 76-81.
- Öztürk, A. (2000). Drama Uygulamalarındaki Güncel Sorunları. Türkiye 2. Drama Liderler Buluşması. Yayına Hazırlayan: Naci Aslan. Ankara: Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi. s. 115-120.
- Pinciotti, P. (1993). Creative Drama and Young Children: The Dramatic Learning Connection. Arts Education Policy Review, vol. 94, issue: 6, p24, 5p. ISSN: 1063-2913.
- Sağlam, T.(1997). Eğitimde Drama. VI. Uluslararası Eğitimde Drama Semineri, Drama Maske Müze. Yayına Hazırlayan: İnci San. Ankara: Çağdaş Drama Derneği. s. 33-35.
- San, İ. (1995). Sanatta Yaratıcılık Oyun Drama. Yaratıcılık ve Eğitim Semineri. Ankara: TED Yayınları. s.71-103.
- San, İ. (1996). Yaratıcılığı Geliştiren Bir Yöntem ve Yaratıcı Bireyi Yetiştirme Bir Disiplin: Eğitsel Yaratıcı Drama. Yeni Türkiye Dergisi, 7: 148-160.
- San, İ. (1999). Türkiye’de Yaratıcı Drama Çalışmalarının Dünü ve Bugünü. Cumhuriyet ve Çocuk, 2. Ulusal Çocuk Kültürleri Kongresi. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları. s. 267-273.
- San, İ. (2001). Eğitimde Dramanın Kısa Tarihçesi. Çağdaş Eğitimde Kültür ve Sanat. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Yayınları: 14. s. 81-89.
- Stewing, W.J. ve Buege, C. (1994). Dramatizing Literature in Whole Language Classrooms. Second Edition. New York : Teachers College Press. Columbia University..
- Üstündağ, T. (1996). Yaratıcı Dramanın Üç Boyutu. Yaşadıkça Eğitim, 49:19-23.
- Üstündağ, T. (1998). Yaratıcı Drama Eğitim Programının Öğeleri. Eğitim ve Bilim, 22(107): 28-35.
- Üstündağ, T. (2000). Yaratıcı Drama, Öğretmenin Günlüğü. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Summary

DRAMA AND ITS SIGNIFICANCE

Aysel KÖKSAL AKYOL*

Introduction

Creative drama activities are now done in all stages of education, ranging from pre-school education to university and graduate education. In addition, creative drama is considered important not only in education but also in many other fields. While school teachers, students, and other personnel in education are attending courses for self-development and to use creative drama in their classes, those out of the field join creative drama activities.

People could know more about themselves and discover their innate capacity through creative drama, usually referred to as a miraculous method. One of the chief objectives of creative drama is that the participant empathize the other one and therefore knows himself and his social environment better. With creative drama activities, it is aimed to educate individuals to have a democratic attitude, to relate one thing to another, to think independently, to be tolerant and imaginative (Güneysu, 1999; Öztürk, 1999; Sağlam, 1997).

Definition and Significance of Creative Drama

San, who has made a great effort to promote and publicize creative drama in Turkey, defines it as a process whereby “by the use of such theatrical techniques as improvisation and act-out and in a group work participants reinterpret an experience, an event, a thought, an educational module, an abstract concept, an action in game-like processes in which observations, experiences, and feeling are revisited by reorganizing the previous cognitive networks” (San, 1996).

Creative drama can be used as both a means and an end. To use it as an end means teaching drama through drama. Here the aim is to help the individual for self-development, to make the drama more enjoyable, and to promote communication. To use it as a means refers to using drama as a method to teach a subject. It is almost impossible to tell between these two uses. In the teaching of a subject through drama is there the drama process itself and as to be expected in this process drama affects personality development, enjoying drama, and development of communication skills (Sağlam, 1997).

Steps to Apply Creative Drama

1. Warm-up and Relaxation
2. Pantomime and Act-out
3. Improvisation
4. Construction
5. Evaluation

The Elements in the Creative Drama Process

Leader: It is essential to set up a positive atmosphere in the creative drama process, for which the leader is responsible. The leader, through his behaviors and attitudes, is to gain the confidence of the participants. The leader plays the role of guide for the group to discover, develop, and express their feelings and thoughts through dramatic games. In addition, the leader must undertake the all the responsibilities involved in teaching a class just like the other teachers (Aral et al., 2000).

Participants: It is necessary to take the participants into considerations in the process. The age, characteristics of growth, gender, interests, and needs of the participants have an influence on the duration and how drama should be directed (Aral et al., 2000b). Participants are more important than the leader in the creative drama process because drama is formed with the involvement of the individuals. The leader is also a member of the group in drama activities (O'Neil and Lambert, 1991).

Setting: The setting must have a confidence-building atmosphere. It may have physical limits but should not be in a way to impede the imagination of the participants. In addition, the setting must be large enough for the participants to move without touching one another (Önder, 1999).

Materials: It is possible to do drama activities with no materials at all. However, any material to be used may create new opportunities for discovery and association. Further, materials facilitate acting out (Morgül, 1999).